

Хом'яченко С. І., Хоцяновська Н. Ф., Часова Т. О.

УДК 378:340.12:004.424.4(045)

С. І. Хом'яченко,
кандидат юридичних наук, доцент

Н. Ф. Хоцяновська,
старший викладач

Т. О. Часова,
кандидат юридичних наук

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН, ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ КВЕСТОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Національний університет біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 15, 03041, Київ, Україна
Національний авіаційний університет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Київ, Україна
E-mails: arturmark@ukr.net, hotsya@ukr.net, tatyana-avk1@ukr.net

Мета: авторами статті зроблено спробу дослідження інноваційних методів викладання правових дисциплін, які можуть допомогти оптимізувати процес навчання, підвищити його якість, а також сприяти інтеграції теорії і практики. **Методи дослідження:** у роботі використано діалектичний метод пізнання, загальнонаукові та спеціальні методи. **Результати:** обґрунтовується, що застосування квестових технологій дозволить доповнити традиційний освітній процес. **Обговорення:** пошук шляхів підвищення якості навчання за допомогою застосування квестових технологій.

Ключові слова: активні методи навчання, сучасна юридична освіта, освітня реформа, методика, квестові технології, юридична практика.

Постановка проблеми та її актуальність. Останнім часом в Україні проходить освітня реформа, яка не оминула і вищу юридичну освіту. Одним із документів, що викликав великий розголос та обговорення громадськістю, був проект «Концепції вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії». Над проектом працювали близько 5 років багато організацій, у тому числі працедавці в сфері юридичної практики.

Створення Концепції відбувалося за активної участі фахівців та експертів проекту USAID «СПРАВЕДЛИВЕ ПРАВОСУДДЯ», які в результаті проведених досліджень дійшли висновку, що в Україні є значні нарікання громадськості на діяльність судів та правоохоронних органів, що свідчать про потребу невідкладних

змін у підготовці фахівців-юристів і відповідно реформування юридичної освіти в Україні.

Сучасний ринок праці перенасичений випускниками вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), які мають юридичну освіту і водночас він не відповідає запитам суспільства у висококваліфікованих правниках, тому що в середньому якість підготовки випускників набагато нижче рівня тієї кваліфікації, яку потребує на сьогодні юридична практика.

Проведені в попередній період тематичні дослідження підтвердили, що у змісті та методології підготовки правників в українських вищих правничих школах зберігаються, а іноді й переважають, радянські підходи, що негативно впливає на розуміння права студентами-правниками та імідж сучасної правничої професії. Невиправдано повільно відбувається перехід до викладання та засвоєння студентами

питань філософії й принципів права, оволодіння цінностями правової держави та осмислення забезпечення нової якості і ролі правника та правничої професії у вільному демократичному суспільстві [1, с. 11]. Невипадково в умовах реформування системи освіти України набуває актуальності проблема професійної підготовки фахівців-юристів у ВНЗ. У цьому процесі особливої актуальності та визначального значення набувають пошуки нових і актуальних методик, методів, технологій та техніки викладання дисциплін у вищій юридичній школі.

Аналіз досліджень і публікацій. Євроінтеграційні процеси, а також реформування юридичної освіти і практики стимулювали науковий пошук шляхів удосконалення підготовки фахівців-юристів. Питання впровадження інноваційних підходів у вищій юридичній освіті досліджувались у наукових працях багатьох вітчизняних вчених В. М. Вовк, І. С. Тімуш [2], С. Г. Головка [3], І. М. Сопілко, В. Б. Череватюк [4], С. М. Ніколаєнко [5] та інші.

Над актуальними проблемами модернізації та підвищення якості вищої юридичної освіти України у контексті європейської інтеграції працювала Н. В. Артикуца [6]. Особливості впровадження нових технологій освіти та активних методів навчання при підготовці фахівців з правознавства присвячена праця О. В. Фатхутдінової [7]. Питання викладання у вищій школі дисциплін юридичного напрямку та застосування при цьому форм і методів інноваційних технологій знаходимо у дослідженнях Н. Сухицької [8], В. А. Луппи [9]. Однак, дані дослідження не мали своїм предметом використання квестових технологій в юридичній освіті.

Метою статті є розкриття та аналіз особливостей такої інноваційної технології проведення навчальних занять у сучасній вищій юридичній освіті, як квест, визначення його найбільш ефективних методів і форми для використання на юридичних факультетах.

Виклад основного матеріалу. Метою проведення практичних занять є не тільки набуття студентами знань законодавства і положень правової науки, а й вироблення умінь правильно тлумачити і застосовувати норми права в конкретних життєвих ситуаціях.

Одною із складових методик викладання поряд з цілями, принципами навчання, його змістом важливе місце посідають методи навчання. Під методами навчання слід розуміти

сукупність способів впливу викладача на студента з метою засвоєння студентом певних знань з конкретних юридичних дисциплін.

Розмірковуючи над можливостями удосконалення такого виду навчальних занять, як практичні заняття, ми намагались проаналізувати: які форми і методики проведення практичних занять використовуються в юридичній освіті сьогодні, які компетентності формуються в процесі таких практичних занять та які недоліки існують у практиці проведення практичних занять.

Так, традиційно при проведенні практичних занять використовуються: задачі, казуси, кейси, тести; ділові ігри і робота в групах; складання окремих юридичних документів (безпосередньо на занятті); складання ситуаційних пакетів юридичних документів (на занятті і під час самостійної роботи); опрацювання теоретичного матеріалу у вигляді таблиць, схем та графіків; правові аналізи нормативно-правових актів. Кожна з цих форм розвиває одну-дві конкретні компетентності юриста, як-то: застосування теоретичних знань на практиці, комунікативну, організаційну, логічного мислення, письмового оформлення документів, тощо.

На практиці юрист оперує більшістю зазначених вище компетентностей водночас в їх сукупності. До речі, практично жодна з цих форм не розвиває такі компетентності як: залагодження конфлікту і стресостійкість. Натомість, працевластувачі звертають свою увагу на необхідності посилення практичної підготовки студентів та опанування ними необхідних загальних компетентностей, як комунікативних, так і організаційних.

Відповідно, необхідна нова технологія, яка здатна поєднати у собі використовувані при підготовці юристів форми практичних занять.

Такою формою може бути саме квест. Сучасні студенти мають уривчасте уявлення про зміст юридичної професії та роботу юридичної компанії. При проходженні квесту і виконанні його завдань вони набувають розуміння цінності осмислення теоретичних знань і перетворюють їх у практичні навички. Але за умови ретельної підготовки з боку викладача(ів).

Квест як педагогічна технологія – це продумана у всіх деталях модель, спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення освітнього процесу з чітко визначеними цілями, діагностикою поточних та кінце-

вих результатів, яка має певні етапи з виокремленими елементами [10, с. 19]. Для юридичних дисциплін квест – це незамінна форма, яка дозволяє в умовах навчання максимально наблизити студента до реальних умов практики.

Слід зазначити, що квест, як форма проведення занять, спонукає студентів бути активними учасниками дії, творчо взаємодіяти один з одним, розвивати загальнокультурні і професійні компетенції, а також важливі якості особи, необхідні майбутнім професіоналам: здатність швидко приймати рішення, діяти в умовах невизначеності, навички командної роботи, креативність мислення і інші.

Квест-технологія вважається інновацією в освіті. Під інновацією розуміється – принципово нове утворення: нова ідея, принцип, форма, зміст, структура тощо, що істотно змінюють сформовану практику. Під інноваційною діяльністю – залучення викладача до діяльності зі створення, освоєння і використання педагогічних нововведень в практиці навчання [10, с. 170].

Хоча квести і прийнято вважати інноваційною освітньою технологією, термін «квест» не є новим. В більшості досліджень про квест, як освітню технологію, при визначенні терміна «квест» посилаються на його англійське походження. З англійської мови «quest» — пошук, шукати. Однак, корені цього слова набагато глибші. Так, «quaest» перекладається з латини як квест, а ще за часів стародавнього Риму існували такі особи як Квестори (Quaestor), що були державними посадовими особами і сутність діяльності яких полягала у розшукуванні грошей або злочину (злочинця) [11].

Використання квестів під час навчання розвиває у студентів лідерські якості, виховує особисту відповідальність, формує культуру міжособистісних стосунків і толерантність; прагнення до самореалізації і самоудосконалення.

Окрім того, квести можуть бути формою завдання для подальшого самостійного розроблення студентами. В процесі їх розробки студенти будуть набуватимуть навичок конструювання правової дійсності, створення сюжетів, проектування завдання і умов його виконання. Дана робота є творчою, яка дає можливість розкрити внутрішній потенціал студентів. Така форма навчання дозволяє поєднувати наукове, аналітичне і творче мислення.

Відповідно на сучасному етапі, як складову освітнього процесу, квест можна розуміти як ігрову технологію, що має чітко поставлене дидактичне завдання, ігровий задум, обов'язково має керівника (наставника), чіткі правила, та реалізується з метою підвищення знань і вмінь 21-го століття [12].

Отже, можна виокремити такі характерні освітньому квесту ознаки. По-перше, це технологія, яка потребує ретельної та ґрунтовної підготовки викладача, який повинен долучити до підготовки квесту не лише знання з дисципліни, а й творчу жилку та винахідливість. По-друге, ця освітня технологія вимагає певних часових та матеріальних затрат. По-третє, дана освітня технологія вимагає постановку певної проблеми, яку буде вирішено, а мети досягнуто, шляхом послідовного розв'язання більш дрібніших проблем.

Постановка проблемного завдання у квесті зацікавлює і мотивує студентів. Проблемне завдання – практичне та/або теоретичне завдання, яке викликає пізнавальну потребу в новому невідомому знанні, слугує для більш ефективного виконання дій, що призводить до вирішення поставленого завдання, досягнення мети.

Структура навчального квесту може передбачати: вступ (у якому описується сюжет ролі); завдання (етапи, запитання, рольові завдання); порядок виконання; оцінка (висновки, колективна оцінка отриманих результатів, досягнення поставленої цілі, ефективність засвоєння знань, особистий вклад).

Ще однією, важливою на наш погляд ознакою квесту є сюжет, який дає змогу максимально наблизитись до реальної діяльності. Викладач у його межах розробляє квест визначає цілі та завдання квесту, пише сценарій, визначає необхідне місце і ресурси; кількість учасників.

У процесі захисту виконаних завдань з квесту студент може усвідомити, що з кожної дії, завдання, проблеми може існувати кілька точок зору, кілька варіантів вирішення поставлених завдань. Таким чином вчиться зіставляти, порівнювати, приймати інші точки зору. Використання на заняттях квест - технології сприяє формуванню інформаційних компетенцій, знань і умінь, що сприяють інформаційній діяльності, виховують самоповагу і цілеспрямованість та наполегливість в досягненні поставлених цілей.

При цьому необхідно звернути увагу, що вирізняючою ознакою квесту є також ди-

намічність, мобільність та темпоральність. Діяльність студента під час квесту не є статичною, адже одне завдання змінюється іншим пов'язаним, з ним логічно, але не завжди тематично. Поряд із реалізацією знань, студентові необхідно зосередитись, проявити винахідливість і водночас уважність до оточуючого середовища.

Варто зазначити, що квест можна використовувати в якості одного з елементів фонду оціночних засобів, які дозволяють перевірити рівень сформованих компетентностей.

За формою проведення квести можуть бути: комп'ютерні ігри-квести, веб-квести, QR-квести, медіа квести; квести на відкритому просторі (природі, парках, тощо), квести в приміщенні та комбіновані квести; реальні, віртуальні та комбіновані; короткострокові і довгострокові; лінійні, нелінійні, штурмові і кільцеві; дослідницькі, інформаційні, творчі та рольові. Універсальність квестів проявляється в тому, що вони належать до занять такого виду, що може бути призначене як для групової, так і для індивідуальної роботи. За предметним змістом серед квестів можна виокремити: моноквест та міжпредметний (міждисциплінарний) квест [13, с. 7]. Найцікавішими з них ми вважаємо міждисциплінарні.

Наприклад: квест з кримінального та цивільного процесу: де за сюжетом студенти є працівниками юридичної компанії (різних відділів: підготовчого, оперативного, керівного) і мають допомогти своєму клієнтові розібратися у справах: обробити, доповнити, розсортувати документи, знаходити підказки вирішуючи задачі й казуси, розділити докази по справах і т.д. В результаті вони мають розібратися, що їм необхідно представляти клієнта за правилами кримінального і цивільного процесу (цивільний позов у кримінальному провадженні). Аналогічно можна будувати сюжет і з інших дисциплін, наприклад, щодо розмежування цивільних та господарських відносин.

Висновки. Як свідчить проведений нами аналіз, сьогодні замало давати базові знання, необхідно розвивати навички сучасного часу. Квест дає можливість розвивати не одну компетентність, а систему компетентностей у їх взаємодії. Квести є ефективним способом активізації пізнавальної, психічної діяльності, що забезпечує формування надпредметних знань, є

багатофункціональною систематизацією знань і перетворення їх на практичні навички.

Література

1. *Legal education quality assessment of the Law Faculty at Lviv Ivan Franko National University: report with recommendations on legal education quality assurance policy development* / Delaine Swenson, Finlay Young, Myroslava Antonovych, Oksana Syroid; USAID, Fair Justice Project. – [S. l.: s. n., 2014]. – 45 p.

2. *Головко С. Г.* Законодавче забезпечення підтримки та розвитку інноваційної діяльності вищих навчальних закладів / С. Г. Головко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2016. – № 3 (40). – С. 24-31.

3. *Вовк В. М.* Модернізація та інноваційність у вітчизняній вищій школі / В. М. Вовк, І. С. Тімуш // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2018. – № 2 (47). – С. 188-193.

4. *Сопілко І. М.* Сучасна університетська правова освіта і наука: концептуальний погляд на реформування / І. М. Сопілко, В. Б. Череватюк // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право». – 2018. – № 1 (46). – С. 163-166.

5. *Ніколаєнко С. М.* Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України: монографія / С. М. Ніколаєнко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.

6. *Артикуца Н. В.* Інноваційні методики викладання дисциплін у вищій юридичній освіті [Електронний ресурс] / Н. В. Артикуца. – Режим доступу:

http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2424/1/Artikutsa_Inov.pdf

7. *Фатхутдінова О. В.* Впровадження нових технологій в процесі підготовки спеціалістів правознавства / О. В. Фатхутдінова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2012. – № 48. – С. 35.

8. *Сушицька Н.* Вища юридична освіта – пріоритети і можливості / Н. Сушицька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vmurol.com.ua/upload>

9. *Луппа В. А.* Інноваційні методи підготовки юристів у ВНЗ / В. А. Луппа // Проблеми сучасної освіти: зб. наук.-метод. пр. – Вип. 4 / укл.

Ю. В. Холін, Т. О. Маркова. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 188-193.

10. Сокол І. М. Підготовка вчителів до використання квест-технології в системі післядипломної освіти: дис. ... к.п.н. / І. М. Сокол; Класичний приватний університет. – Запоріжжя, 2016. – 284 с.

11. Смит У. Словарь греческих и римских древностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://ancientrome.ru/dictio/article.htm?a=177270003>. – William Smith. A Dictionary of Greek and Roman Antiquities, London, 1870. – 980 с. © 2006. Пер. О. В. Любимовой.

12. Сокол І. М. Квест: метод чи технологія? / І. М. Сокол // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 2. – С. 28-31.

13. Сокол І. М. Впровадження квест-технології в освітній процес: навч. посіб. / І. М. Сокол. – Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2013. – 87 с.

References

1. Legal education quality assessment of the Law Faculty at Lviv Ivan Franko National University: report with recommendations on legal education quality assurance policy development / Delaine Swenson, Finlay Young, Myroslava Antonovych, Oksana Syroid; USAID, Fair Justice Project. – [S. l.: s. n., 2014]. – 45 p.

2. Golovko S. G. Zakonodavche zabezpechennja pidtrymky ta rozvytku innovacijnoi' dijal'nosti vyshhyh navchal'nyh zakladiv / S. G. Golovko // Naukovi pracj Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitrjane i kosmichne pravo». – 2016. – № 3 (40). – С. 24-31.

3. Vovk V. M. Modernizacija ta innovacijnist' u vitchyznjanij vyshhij shkoli / V. M. Vovk, I. S. Timush // Naukovi pracj Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitrjane i kosmichne pravo». – 2018. – № 2 (47). – С. 188-193.

4. Sopilko I. M. Suchasna universytets'ka pravova osvita i nauka: konceptual'nyj pogljad na reformuvannja / I. M. Sopilko, V. B. Cherevatjuk //

Naukovi pracj Nacional'nogo aviacijnogo universytetu. Serija: Jurydychnyj visnyk «Povitrjane i kosmichne pravo». – 2018. – № 1 (46). – С. 163-166.

5. Nikolajenko S. M. Teoretyko-metodologichni osnovy upravlinnja innovacijnym rozvytkom osvity Ukrai'ny: monografija / S. M. Nikolajenko. – K.: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2008. – 419 s.

6. Artykuca N. V. Innovacijni metodyky vykladannja dyscyplin u vyshhij jurydychnij osviti [Elektronnyj resurs] / N. V. Artykuca. – Rezhym dostupu: http://www.ekmair.ukma.kiev.ua/bitstream/123456789/2424/1/Artikutsa_Inov.pdf

7. Fathutdinova O. V. Vprovadzhennja novyh tehnologij v procesi pidgotovky specialistiv pravoznavstva / O. V. Fathutdinova // Gumanitarnyj visnyk ZDIA. – 2012. – № 48. – С. 35.

8. Suhyc'ka N. Vyshha jurydychna osvita – priorityty i mozhlyvosti / N. Suhyc'ka [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.vmurol.com.ua/upload>

9. Luppa V. A. Innovacijni metody pidgotovky jurystiv u VNZ / V. A. Luppa // Problemy suchasnoi' osvity: zb. nauk.-metod. pr. – Vyp. 4 / ukl. Ju. V. Holin, T. O. Markova. – H.: HNU imeni V. N. Karazina, 2013. – С. 188-193.

10. Sokol I. M. Pidgotovka vchyteliv do vykorystannja kvest-tehnologii' v systemi pisljadyplomnoi' osvity: dys. ... k.p.n. / I. M. Sokol; Kласичний приватний університет. – Запоріжжя, 2016. – 284 с.

11. Smit U. Slovar' grecheskih i rimskih drevnostej [Elektronnyj resurs]. – Rezhim dostupu: <http://ancientrome.ru/dictio/article.htm?a=177270003>. – William Smith. A Dictionary of Greek and Roman Antiquities, London, 1870. – 980 s. © 2006. Пер. О. В. Любимовой.

12. Sokol I. M. Kvest: metod chy tehnologija? / I. M. Sokol // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2014. – № 2. – С. 28-31.

13. Sokol I. M. Vprovadzhennja kvest-tehnologii' v osvitnij proces: navch. posib. / I. M. Sokol. – Запоріжжя: Акцент Інвест-трейд, 2013. – 87 с.

С. И. Хомяченко, Н. Ф. Хоцяновская, Т. А. Часова
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАКТИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАНЯТИЙ ПО ЮРИДИЧЕСКИМ
ДИСЦИПЛИНАМ, ПУТЕМ ВНЕДРЕНИЯ КВЕСТОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины
ул. Героев Оборона, 15, 03041, Киев, Украина
Национальный авиационный университет
проспект Космонавта Комарова, 1, 03680, Киев, Украина
E-mails: arturmark@ukr.net, hotsya@ukr.net, tatyana-avk1@ukr.net

Цель: авторами статьи предпринята попытка исследования инновационных методов преподавания правовых дисциплин, которые могут помочь оптимизировать процесс обучения, повысить его качество, а также способствовать интеграции теории и практики. **Методы исследования:** в работе использованы диалектический метод познания, общенаучные и специальные методы. **Результаты:** обосновывается, что применение квестовых технологий позволит дополнить традиционный образовательный процесс. **Обсуждение:** поиск путей совершенствования качества обучения при помощи использования квестовых технологий.

Ключевые слова: активные методы обучения, современное юридическое образование, образовательная реформа, методика, квестовые технологии, юридическая практика.

S. Khomyachenko, N. Khotsianovska, T. Chasova
THE IMPROVING OF PRACTICAL EDUCATIONAL STUDIES OF LEGAL DISCIPLINES, BY
QUALITY IMPLEMENTATION TECHNOLOGIES

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Heroyiv Oborony st., 15, 03041, Kyiv, Ukraine
National Aviation University
Kosmonavta Komarova Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mails: arturmark@ukr.net, hotsya@ukr.net, tatyana-avk1@ukr.net

Purpose: the authors of the article attempt to study innovative methods of legal teaching disciplines that can help to optimize the learning process, improve its quality, and to promote the integration of theory and practice. **Methods of research:** in the work are dialectical method of cognition, general scientific and special methods were used. **Results:** it is substantiated that application of quest technologies will be supplementary traditional educational process. **Discussion:** finding ways to improve the quality of learning through the using of quest technologies.

Keywords: active teaching methods, modern legal education, educational reform, methodology, quest technologies, legal practice.